

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА

5
1 8 6 8**ВОЈИН**

БРОЈ

26

10. Септембра.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Војна употреба баталијуна, II. — Мисли о војноме устројству (наставак). — Суваров (наставак). — Новине и ситнине.

Бојна употреба баталијуна.

II.

Баталијун у шуми против пешадије.

1. У обрани.

Бојеви по шуми за браниоца су у толико незгодни, што ништа скоро не може да зна, шта управо хоће нападач, и с тога мора нарочито на ум да се узме при разређивању своје војске, а особито својих потпорница. Осим тога много ту стоји и до саме шуме, да ли је ретка и висока, и дакле да се може укупним стројем ићи, или је густа и млада, те се само и то тешко појединце пролазити може.

У првом случају треба се тако распоредити, да нас испадач никако не упаци, а да се шуми само под најжешћом ватром приближити може, да су нам крила ма на какав ослонац ослоњена, и да смо само толико раздаљени и разређени, колико старешина још може да одржи и руководи. И дакле за један баталијун највише 600 корака.

На таквом земљишту и при таквом разређењу, баталијун би се овако за одбрану спремио: У пр-

воме реду биле би две чете, и то две получете заузеле би ивицу од шуме као стрељци, а друге две на 150 до 200 кор. иза њих, као њихове подпоре. На 200—300 кор. иза њих биле би оне друге две чете као резерва.

Сад ако се баталијун у оваквом распореду нападне, онда стрељци почињу пупати, чим се противник приближи на 1000 корака, и то пуцају на оне, што су у укупном строју. Ако противник пође, да ивицу шуме на јуриш отме, и ту да се умести, онда подпоре улазе у низ, а једна чета из резерве долази на 150 до 200 корака као подпора, она друга остаје иза бојних редова као резерва, те да се противников покушај у сваком случају одбие. Међутим подпоре, а нарочито резерву, ваља врло обозриво употребљавати, те да би у ненадном случају имали војске одморне. Особито ово вреди са резерву, једно да би њоме одсудан удар учинили, друго да би у случају неуспеха одступање заклонили.

Ако бранич одбие напад, онда ће се он, ако га само одвећ повољне околности не изазивљу, чувати, и не ће противника са жестином да гони, него ће брзо да се уреди, и првашњи положај да заузме, те да би поновљен напад могао дочекати; јер се може десити, да противник само привидно пође одступати, како би браниоца из његовог положаја измамио, па онда га споао. У осталоме бранилац треба срећним успехом указани тренутак нереда и збрке противникове паметно да употреби, и да пође одступати, ако му је то у намери, или одступање да настави, ако је у томе био, и при том нека се држи правила тог (ако је из општих основа узето, или је иначе паметно), да сваки бој и сукоб по мо-

гућности избегава, и само се онда у боі упушта, кад има довољно изгледа на успех, и кад би се тиме нека намера имала да постигне.

Ако је пак бранилац подлегао, онда ваља што брже да се од непријатеља одкине, и под заштитом у низ развијене резервенске чете да одступа, док неизиђе из домаћаја ватре, па онда користећи се земљиштем, да се наново уреди, и непријатељу или изнова одупрети се, или продужити одступање. Иде ли одступање преко чистог поља, онда ће баталијун убрзаним маршом трудити се, да што даље одмакне, па под закриљем заступнице искупи се, и уреди. А чим то буде, онда ће и она да пође за баталијуном, и одступаћеју дотле, докле се год недође до места, где би се згодно могло стати, или одакле би удесно било на непријатеља напасти.

У другом случају, то јест ако је шума густа, млада и жбуновита, куда укупним стројем не може се проћи, онда ће се бранички баталијун овако да размести.

На ивицу шуме, и лево и десно од уласка у њу, намести се једна чета као стрељци; зи подпору им стане једна чета на 200 корака иза њих на путу у колони; опет толико иза ове колоне остану оне остале две чете такође у колони. Кад непријатељ нападне, онда на извесној даљини стрељци одпочну пуцати, и тек онда стану одступати, кад не могу да одолу ватри бројнијих непријатељских стрељаца, или јуришном нападу противнику. При одступању стрељци пазе, колико је год могуће, да остану на равно (у истој висини) са својом подпором. Ова подпора дочекаће непријатеља ватром из својих предњих вр-

ста, па одступити, и то понаврати догле, докле се год буде узмогло (с обзиром на користи од земљишта). У сразмерној даљини од ове чете, одступаће и остатак баталијуна, докле се не дође до изласка из тог шумског теснаца, и докле се јави прилика, да се непријатељу може искрцавање из шуме отежати, и у штетни га бој умамити; а међу тим нашим стрељцима дати времена, да се искупе, уреде и на ивици од шуме око изласка наместе, и иза њих пређашња њихова подпора смести као резерва. Кад се непријатељ укаже, онда стрељци отворе ватру, за тим опале чете, што су на изласку, па одмах нагрну бајонетом. — Ако је, као што се може мислити, успех на страни браниоачевој, онда он може двоје да чини: или да у наред доведеног противника јаким погоном из шуме истера, или, ако нам је то у намери, да одступаће наставимо. А одступаћемо под заштитом својих стрељаца и њихове подпоре. Ако нам пак овај напад хрђаво испадне, онда ћемо чинити онако, како мало пре напомену смо. — У оба овде поменута случаја за браниоца је то врло важно, да се он добро извести, каква је шума иза њега, те с тога је нужно, да пре боја изашље код официра, који ће то да развиди.

Ако смо и ми и противници у шуми, па је она редка и висока, онда ће се бранилац уопште онако да држи, како је за тај случај за њега горе казано, само треба да пази, да се неразмести пред каквом младом и густом шумом, која као теснац гради, него боље је да стане иза ње.

2. При нападу.

За напад на пешадију, која је у шуми, може се помислити више случајева, према којима се напа-

Ако је бранилац заузео ивицу од шуме, а шума је редка и висока, и кроз њу се може са густим стројем да пролази, крила пак његовом положају заклоњена су земљиштем, — онда ће се нападан баталијун овако да размести. Две чете развије у стрељце и подпоре им, а оне друге две иза низа остави као резерву у колони. На 5—600 корака низ се заустави продужи но јачу ватру на бринулаца а подпоре улазе у низ, и одма сви полете трком на противника, да га бајонетом из положаја истисну. Резерва такође наступа, и напада где и кад најпробитачније буде. Врло је важно, да се заузму од непријатеља она места, која к нама искачу. Стрељци докопавају се узвишених места и оборе ватру на противника, но особито, на одељења која су у густом строју. Пође ли напад за руком, онда противника треба једнако гонити, и недати му никако да стане, но наша резерва треба да је узастопце за нама, те да би могла одбити непријатеља, ако би се он обрнуо поново против нас. — Ако пак напад неизађе добро, онда се баталијун повлачи под заштитом својих стрељаца и подпоре им брзо натраг, те да што пре из домања ватре изиђе, уреди се и или изнова напад учини, ако би то паметно било, или настави одступање, ако околности тако захтевају.

Но ако крила у браниочева положаја нису заклоњена, онда ће баталијун пре свега напасти на

њих. Пошто једну чету у стрељце и подпору им развије, и једну као резерву остави према фронту противнику, с осталима двома четама, од којих опет једну резерву у стрељце остави према резерви — поћиће на непријатељево крило. Ако се овај покрет хитро и одважно изврши, непријатељ ће се ускомешати и у неприлику доћи, па ће свој положај и сам да напусти. Он не ће смети, да са свом снагом нападне оне наше, што су му пред фронтом, јер би се на другој страни са свим ослабио; но ако би он то при свем том учинио, они би одмах устукнули, и тиме га одмамили од пресуднога места. Па испадне ли му за руком да заузме нов, — свакојако мање заклоњен положај — и уплете се с њима у бој, — онда је најбољи тренутак да застали стрељачки низ у шуму јурне, да је заузме, и противнику с леђа загрози. Ако напад у опште добро испадне онда је бранилац свакојако у незгодном положају; иначе повлаче се нападне чете нагло натраг и састављају се и уређују ван домашаја ватре.

Ако је шума, коју је бранилац заузео, густа млада и жбуњовита, те са густим стројем неможе проз њу ићи, онда нападан баталијун овако треба да чини. Једна чета развије се у стрељце с обе стране од пута, који у шуму води, а за њима су остале чете у колони. На пушкомет од непријатеља стрељци одпочињу ватру. После неког времена уђе колона у низ и обоји нагрну на противника, да га сломију. Ако јој налет добро изиђе, онда треба за непријатељем непрестајно гонити, и недати му да се заустави и уреди; иначе баталијун се нагло окрене натраг и повраћа покварен ред. Но стрељци при

иуришу, остају на свом положају, и очекују шта ће бити; па ако налет добро испадне, онда и они иду за баталијоном, иначе заклањају његово одступање.

Ако су обе стране, и бранич и нападач у реткој високој шуми, онда нападач чини у опште исто то, што је горе за такав случај спомињато.

Буде ли се пак непријатељ наместио према теснацу, кроз младу и густу шуму, онда ће нападан баталијун одма једну чету да развије у низ и пуцати на непријатеља, а две чете у колони нагрнуће силовито да положај противников продру, четврта пак чета, а тако и стрељци кад их иуришне колоне мину, наместиће се на излаз из шуме као резерва, те да сусретну крилни напад од стране противника. Ако то добро изиђе, онда ваља у погон за непријатељем; ал ако неиспадне добро, онда је боме баталијун — у неприлици. Она једна чета и стрељци истина трудићеју се да законе одступање, но ако неизмогну, онда ништа друго неостаје, него да се све распршти куд које, па да се саставе тамо негде далеко у позађу.

Мисли о војноме устројству.

(Троши и Шангарње.)

(Наставак.)

Са црта појединих родова оружја, пређимо сад, заједно с Трошием, на тактику вранцуске војске.

Општа норма, вели он, у којој се појављују дејства вранцуске војске, тешко се може да одреди.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Обично војска, одушевљена одличним духом, ишла је напред, и јурила ка месту борбе. Кад су почеле падати овде онде прве жртве боја, батаљони ускораваху кретање, у њима се појављиваху неме агитације, које се већ тешко уздржаваху и беху почетак комешању у редовима. Кад су се почели појављивати крупни удари и већи губитци, војска, била развијена за пуцање или збијена у колону јуришну потпуно се потчињаваше томе утицају: неспособна да на месту издржи така искушења, још мање способна да мисли како да их избегне, она нагло кидише напред, да се дочепи тога противника и да на самоме његовоме месту уништи узрок свега зла.

Појамне су незгоде таквога начина напада. Маса повучене саме собом напред, извију се из утицаја свога старешине. Измешане с непријатељем, оне слабе дејство артиљерије и узрок су, што се коњица у невреме употребљује да их из борбе исчупа или да заглони произведене међупросторе. Дешава се такође, да се пешадија баца на снажне тачке, на прилику села, раније, него што је артиљерија успела да раскине препреке и да очисти пролазе: и ту она сама поднесе узалудни губитак и несрећу. Једном речи, у таким јуришима, које занос произведе, ништа није на своме месту. По негда они не кваре, општи план битке, ал увек смећу појединостима извршења и ограничавају заповедника у одсудном достизивању претпостављене цели.

Још је питање, чему се има да припише таква јуришна више има мање неуредна способност у ове војске истина свагда живе, ал која у прошла времена изјављиваше доста хладнокрвности и по-

стојанства. Нама се чини, **први** узрок томе стоји у свомоме темпераменту наших војника, у нервозној, осетљивој, ватреној, нарави; **други** у навикама, што су код нас усађене алпирском војном, и која разви у наших официра и војника високу **војничку самосталност**, а као **трећи** и последњи узрок, мора се приписати нашим стројним правилима. Ова последња заслужују дубоке пажње.

Нико се не може да сравни с нама у страсти **рађења** **раздељења** и **преправљања**. Ми сваки час уводимо у војску ма што новог, но већином под утицајем тренутка, ретко у след дубокога изучавања и с пажњом на целокупно уређење. А **међу тим**, **ништа** **није** тако важно за **чврстоћу** и **сигурност** војних уређења, као да су основи њихови изазвати добом једним, духом једним и да се у целини савршено слажу. У нас врло ново непрестано се меша са **врло старим**; но код нас нема ништа старијега од наших стројних правила, прем да је једно од њих, најважније, и прерађено у 1862 године.

Вранцуска пешачка правила појавила су се 1792 године; она су била тада, као и код свију јевропских држава, савршена копија постдамских, којима су победе Фридриха великога давале са свим јестанствену важност.

Царевина, која је за сво време само војевала, не бејаше кадра да у правила сведе своју тактику, прем да основи њени не бејаху ни мало налик на правила од 1792 године. Нови закон о томе што се 1832 појави, остао је на староме духу. Назад декрет од 1862 године, састављен већ после крим-

ске и талијанске војне, после свију савршенства у оруђју, произвео је све оне исте церемонијске, многобројне и сложене екзерциције, с додатком још нових — савршено неочекиваних, као што су на прилику замршена постројења каре. *)

И појавила се ствар, на коју се није мислило: у то време, кад је остала Јевропа проправила своја правила по француској тактици (коју израдише ратови републике и црквине,) ми сами остадосмо на правилима Фридриховим и принуђенисмо сад да при-
мамо од странаца оно, што су они у нас позајмили!

Ми смо још задржали став безъ оруђја, окре-
танъ главе на десно, на лево, корак обичный (кои је необични) и корак брзи (кои је у право обични); ми још тврдимо: солдати треба да стоје тако да су им клобуци у једној линији, леђа угнута, ставъ чврст, колико је могуће, а прсти правилно одвојени, нешто мање од правога угла! А наше ношење пушке подъ прикладъ противно свима условима равнотеже!

Фанатици искуства одобравају гломазно „взвод-
но учење,“ четно па и баталијунско, јер су, веле она припремна и навикавају војске на сваковрсна кретања. Но нашто да „линейне“ еволуције (које служе за бојно маневровање) превазиђу свако уобра-
жење у односу на сувишне теоријске подобности, спорости и разновучности команда; на што све то што само може да учини да се бојна правила не могу никако у рату да примене?

*) Неопходни карактер, који се на пешачким стројевима према коњици треба да изјави, јесте хладнокрвност реда; одавде истичу нужни њихови услови: простоћа и магновеност. Пешадија, која се строји онда кад на њу коњица напада, — пропала је. При. Трошијева.

Линијска су вецбања онда постојала, кад се војска могла церемонијално да креће близу непобитнога непријатеља, који бацаше немоћну ватру из свога несавршенога оружја. По сад кад сва тајна ратна стоји у брзини, реду, смелости, кад је неокретност пруске линије замењена еластичношћу, окретношћу и независношћу бојних одељења, — није ли очевидно, да ће простоћа и јасност теорије, простоћа и брзина извршења морати да постане безуслован закон правилима војним?

„Садашње маневре, говораше још Моран, не могу се безопасно да врше у догледу непријатељевоме. Начин, којим се оне чине, морају бити узрок непременој пропасти батаљона, као што се то до сад сто пута већ догађало. Ве су маневре још и с тога опасне, јер одводе војску од правога војнога образовања. Оне су толико заплетене, да официр који успе да их са неком точношћу врши, почиње мислити е је он човек од искуства. Има ђенерала који немају других врлина, и који су тако лако подвргавали војску поразима, као год што су вешто умели с њима да маневрују на марсовом пољу. Они не бејаху кадри да воде војску против непријатеља, јер им главе бејаху препуњене обрасцима; задовољени, — самим сојим трајним знањима, они се не стараху да приберу правога знања војнога... **Треба свести правила на неколико страна, одбацити све, што је опасно или бар некорисно, оставити само што се у истинскоме рату може да употреби, а место да се изопачава ум официра и отежава њихово памћење лажним учењем, потрудити се, да се подстрекну они на пажљиво учење онога, што доиста даје успеха у рату.**“ (Свршиће се.)

Суваров.

(из Милутина и Шмита).

(Наставак.)

Заузеће Измаила беше једно од најсвајних и највећих Суваровљевих дела; ал следствие беше, те са свим побрка са Потемкином. Дошавши к њему у Јаш, Суварова јако увреди дочек Потемкинов, који загрливши победиоца, рече му: „Чиме вас могу наградити, Александре Васиљевићу?“ „Осим Бога и мајке царице — нико мене наградити не може.“

Потемкин побледи: ни кад га досад нико тако јако увредио није; гордост и чувство освете разбуде се у њему и он намисли да Суваров свакојако мора осетити сву тежину гњева његова: нађе одмах да је Суваров сувише горд, да је много смео, и да према томе ваља га непрестано држати у низини, док се из нова не би показала потреба употребити га на ма какав посао. Ћутећи, са стиснутим уснама а злбом у срцу, врати се он у салу. Суваров, по спољности слободан, само изнутра потрешен, оде за њим и преда му рапорт. Петемкин га прими хладно. Обојица, душевно потрешени прођу неколико пут уз и низ салу без и једне речи, и растану се.

Говори се, да је Суваров ово учинио ил с намером ил немогући задржавати се од гњева, јер Потемкин тада доиста не мишљаше увредити га, и не држаше да га он може наградити достојно. Он је хтео а и мого је бити посредником, али се сумњиво изразио. Суваров пак сувише је високо ценио славу, коју му Измаил донесе, и мислио је да сад

већ може се ослободити зависности од Потемкина. Ал се превари, Потемкин јошт здраво високо стајаше у милости своје владарке, она гледаше у њему своју најтврђу потпору и имађаше тако уверење о њему, да је овоме врло лако било уклањати и најзнатније људе, и највеће љубимце царичине, ако би само њему сметали; То мораде и Суваров претрпети најпосле.

И тако Суваров онако страшно увреди онога свемогућег човека, пред киме свака државна држаташе, све му се клањаше; ал ма како храбар ма како тврд у души био Суваров, опет је ваљало да се боји онако опорих речи, исказаних оном лицу, које после царице прво у великој Русији беше Најпосле тај, кога он тако јако увреди, врло лако могао га је истиснути са ратне позорнице, а то би за њега смрт била. Ал стари војник полагаше сву наду на обожавану царицу, која познаваше сву вредност његову; он и чекаше од ње не само заштите, већ и звање, које би га већ једанпут начинило независним од Потемкина. Он умеде здраво лукаво и да достави царици ту своју жељу, т. је: Упита га једном царица: „да л' жели он бити ђенерални губернатор и овде?“ одговори: „Ја знам да наша мати царица здраво љуби своје поданике; и не ће да награди ни једну провинцију мојим губернаторством. Ја према сили, коју могу да произведем и тежину посла тражим. Није сваки н. пр. у стању да носи фелдмаршалски мундир.“ Ал Потемкин као противник сметаше му у свему.

Истина са највећим одликовањем прими га царица, назвавши га штитом и мачем своје империје,

ал га за његово велико дело ни чим не награди, до звањем потпуковника у гарди преображенска пука, што онда беше велико одличје, јер сама царица имађаше звање пуковника свију гардских пукова. Можда би и гост чим награђен био, да Потемкин не дође у престолницу на скоро после њега. Овде умеде оп да стане на пут свему ономе, што би по Суварова добро било, и овај не само да не поста фелдмаршалом, већ ни ђенерал-ађутантом, што такође жељаше, да би се могао чешће са царицом разговарати; ал и већа понижења предстојаше му. Чудно ли се судба игра с човеком! и онда баш, кад му најлепше наде обећава, баца га у понор незгода и непријатности!

Чекајући даљег опредељења, Суваров преживи неко време у Петрограду. Од свију његових жеља ни једна му се не испуни. Његово незадовољство, његове обмануте наде често су се тада исказивале у сарказмима над придворним и у милости находећим се ђенералима; ти његови сарказми доста погађаху и стекоше му нових непријатеља. Он сравањаше њихова и своја дела, њихову и своју службу па чак и старешинство у служби, на које се они одупираше, и не скриваше сопствено своје достојанство, мало њима приступно. Особито даваше повода таквима заједњима реч **тактика**, о којој многи замршена појма имађаху. Тако једном дође њему неки ђенерал (такође из дворске милости), и упита га притворно: „Да ли је истина, Александре Васиљевићу, говори се да ви слабо што о тактици знате?“ — „Знаш шта — одговори Суваров, — ја не знам тактике, ал она мене зна; а

што се вас тиче, ви не знате ни тактике, ни практике!“ — И то је било праведно речено. Већина, и то од високих војних људи, гледали су у тактици — не то, што је она била и што је у ствари, т. ј. **образовање војника за рат**, већ више војно искуство победити, и то више, тајно и мало њима приступно. И они тражише ту тајну победити не у умном и нравственом преваходству војводином, не у вишим појмима његовим, не у искуству сагласно са целу и општој свези управљати већима масама, већ много пре у малим материјалним упражњенима мирнога доба, у екзерцирању и сложним, непрактичним маневрама и кретањима, каквих никад нити има нит може бити у рату. С тога је и природно било, те је Суваров честе и јаке сударе имао са таквима људма, а ови гледећи опет на своје очи, морали су га називати grubим невежом без икаква тактична искуства и значаја.

(Продужиће се).

Новине и ситнине.

Узмемо из Берлинског листа једног ова посматрања о Шаспотовој пушци:

У своје постанку ова се пушка много разликоваше од пушке игљаче; она је имала и капсу за запаљивање и тешко се могла уврстити у пушке што се врло брзо пуне и избацују. У осталом, могло би се узети да је она била више као углед (тип) за преграђивање старих пушака у нове што се саграде пуне, него ли као модел за неку нову оружну систему. Шаспот, желећи да му пушка буде особито оружје, одбаци и перкусију и капсу за запаљивање, а усвоји запаљиву иглицу, са свим се одвајајући у неким ситницама, од Драјсовога модела. У Француској имађаху толико искрености да признаду ово подражавање. На прилику, читасмо, у Illustration од 28 Октобра 1866: „Шаспотова је система готово онака иста као и

пруска; само је у томе савршенија што има мали ваљак од каучука.“

Данас као да би се хтелo тврдити, истину велимо, е се шаспотовљача својим знатним дотеривањима и побољшањима разликује од драјсоваче. А правих побољшања било је само у калибру, од 11.0 милиметра на 15.5. Како знамо, дд је хитац барутни за француску пушку 5.5 грама, а за пруску само 4.9, и пројекциона тежина 25 грама за француску, а за пруску 31 гр. то се види, да је шаспотовљачин лук блажнији и да пролази дуже просторе. У томе је неоспорно боља.

Напротив, брзо избакивање шаспотовљаче тешко се може узети у рачун. Израчунало се, да пуњење француске пушке стоји према пуњењу пруске као 4 : 3, јер нека простија направа у механизму чини те се затвара једним покретом руке. Али нама се чини, да ова сразмера, по себи, није добра за пруску пушку, и да би се у боју, где су метци ређи но на стрелишту, изједначила.

Али велика мана на шаспотовој пушци јесте начин на који се пуни, и са кога често и нехотиче пушка опали. — Сва друга хваљена побољшања, што уведе Шаспот у своју систему, да би се разликовала од пруске, у самој ствари нису никака. Ово велимо и за краћу иглу, са које се врло тешко фишек намешта, и за ваљак од каучука, од кога се квари игла и за трошни очник и т. д.

Даље, шаспотовљача има незгоде, којих нема у драјсоваче, или бар у мањој мери; нарочито што се тиче повеликих огорелина, које постају од нагомилава фишечних остатака. Да би се избегло то наслањање, измислише *chambres a caisse*, где ће се прикупљати не сагорели остаци од фишека; али ових изгорелина има тако много да напуне собице и сметају иглиној служби.

После сиљних напрезања Француске да другаче наоружа своју пешадију, може се веровати, да ће се још ове године све чеге француске наоружати новим пушкама, и ето ту, само две године после Краљева градца, находимо велики последак о коме се пре две године ни сањати не могаше. Дакле пешадија француска имаће добро ратно оружје, добро особито са своје одношене лакоће (4'045 килограма без бајонета, а 4'645 са бајонетом; пруска пушка 4'980 килогр. са, а 5'330 са бајонетом) и са хоризонталног пројекционог лука. Али француска пушка само с те стране побеђује пруску. . . . Дакле француска војска кад сврши своје оружјање, биће, у овом погледу, равна пруској војсци, али никако већа. С. de В.